

MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG KÖNYVTÁRA

10

S Z O C I Á L P O L I T I K A I S O R O Z A T

AZ EMBERBARÁTI INTÉZMÉNYEKRŐL

ÍRTA:

HANVAI SÁNDOR

BUDAPEST

A MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG KIADÁSA

1925

I.

Az emberbaráti intézményekkel és berendezésekkel, helyesebben a népjóléti gondoskodás egyes ágaival való behatóbb foglalkozás ez idő szerint különféle nehézségekkel jár, mert egyrészt a népjóléti gondoskodás folytonos fejlődésben van, területe igen nagy és szerfelett szétágazó, másrészt nálunk még nem gondoskodtak kellően arról, hogy az erre vonatkozó anyag pontosan összegyűjtessék, és ha ez néha meg is történik, az évről-évre rendszeresen kiegészítessék.

A szegénygyámolítás területe az utóbbi években, amint már említettük, különösen a fejlettebb államokban egyre nagyobbodik, A háború és az ezt követő súlyos viszonyok az illetékes tényezőket folyton újabb és újabb feladatok elé állítják, A szegények régi kezelési módjáról mindinkább egy általánosabb népjóléti gondoskodásra térnek át- Németországban pl. ma már nem is beszélnek Armenwesenről, hanem Fürsorgéről, amelyet mi csak körülírással, a „*népjóléti gondoskodás*” kifejezésével adhatunk vizsra. Ma már nemcsak arról van szó, hogy az esetről-esetre fölmerült konkrét bajokat úgy, ahogy, enyhítsék, hanem módot és eszközöket keresnek arra ; nézve, hogy az egyes tömegesen jelentkező bajok keletkezését szociális intézkedé-

sekkel megelőzzék és ha mégis fölmerülnek, gyökeresen gyógyítsák. Ebbe a napról-napra intenzívebben folyó imunkába, úgyszólván harcba, azután egyfelől bevonják a társadalomnak erre önként vállalkosó ezreit, másfelől azonban igyekeznek hivatásos erőket is beállítani, akiknek már állandó és rendszeres képzéséről is gondoskodnak.

Ez az intenzívebb szociális munka már nálunk is megindult, csak hogy mi még annak kezdetén tartunk. De a továbbhaladás útjait az egész országra nézve a népjóléti és munkaügyi minisztérium, a fővárosra nézve pedig a főváros tanácsa egyengeti. A vidéken természetesen a legtöbb helyen még nem jutottak annyira, mint a fővárosban, ahol most már az 1014/1924. kgy. ez. szabályrendelet részletein, vagyis azon dolgoznak, hogy a hatóság és társadalom egyes tényezői miként helyezkedjenek el a megszabott keretekben, valamint hogy a rendelkezésre álló anyagi és erkölcsi eszközöket miként használják föl a legcélszerűbben?

Sajnos azonban, hogy éppen ezekről az eszközökről *nélkülözzük élénken a napjainkig haladó összefoglaló munkát*, holott „a segélynyújtás sürgőssége és a segítség módjának sokfélesége, de eredményességének biztosítása szempontjából is elengedhetetlen, hogy az, *aki segíteni akar, a segítség lehetőségéről és az összes rendelkezésre álló segélyforrásokról bármikor tájékozódást szerezhessen*”, amint ezt a háborút megelőzően, már 1911-ben megjelent első ily összefoglaló munka: „*A fiatalok számára hivatott jótékony célú intézmények Magyarországon*”, előszavában dr. Kun Béla, cbr. Marschalkó János és dr. Rottenbiller. Fülöp igen helyesen megállapították.

Ez az összefoglaló munka nemcsak a gyermekvédelemre és a fiatalkorúak támogatására hivatott hatóságokkal és társadalmi intézményekkel, valaimint az idevágó alapítványokkal foglalkozik, hanem részletesen adja az országban akkor volt összes jótékony intézményeket, a felügyelő hatóságok területe szerint csoportosítva. Folytatása és kiegészítése azonban elmaradt.

A második ily munka 1915-ben, a háború alatt jelent meg a székesfőváros kiadásában a székesfővárosban akkor volt összes hatósági és társadalmi jótékonyági intézményekről. Ez a munka már egy lépéssel továbbhaladt és az egyes intézmények munkabírását is jelezte. Címe: „*A budapesti köz jótékony ság évkönyve*”. Előszavában Bárczy István dr., akkori polgármester is utal arra, hogy külföldi nagy városok már hosszabb idő óta bocsátanak közre ily évkönyveket és a tervszerű és rendszeres hatósági és társadalmi népgondozás szempontjából szükségesnek tartja, „*hogy úgy a hatósági közegek, mint a jótékony egyesületek és intézetek, valamint az adakozó magánszemélyek is pontos tájékozást szerezzenek a fővárosi jótékonyág ügyének minden hivatalos és magán intézményéről, azok működési köréről, anyagi eszközeiről, vezetőiről és ismerjék azoknak a nevét, akikhez a jótékonyág körébe tartozó ügyekben felvilágosításért fordulhatnak*”. Ennek a kiegészítése azonban szintén elmaradt.

Ezenkívül még csak két ily összefoglaló munka megjelenéséről tudunk. Az egyik az *Útmutató a székesfőváros kerületi népjóléti bizottságai, körzetei és népjóléti megbízottai részére* cím alatt 1918-ban jelent meg és az egyes hasznos tudnivalókon kívül az összes népjóléti gondozási ágakban működő ember-

baráti intézeteket sorolja föl. A másik a *Petkó-Szandtner* Aladár által szerkesztett: *A magyar hadigondozás*, amely, mint címe is mutatja, a hadigondozás történetét és a hadigondozó intézményeket ismerteti részletesen.

Azóta más, ily természetű munka — sajnos — nem jelent meg és ma a népjóléti ügyekkel elméletien, vagy gyakorlatlan foglalkozók csak nagy fáradság útján juthatnak bizonyos adatokhoz, pedig ezek nélkül alig lehetséges, „hogya hasonló célok elérésére alakult jótékony célú egyesületek és intézmények egységes, egyetértő, egymást kiegészítő, kisegítő és támogató tevékenységet fejtsenek ki”.¹

Régebben az emberbaráti intézményeket két főcsoportba osztották aszerint, amint a támogatást a *halóság*, vagy a *társadalom* nyújtotta. Az első csoportba a hatóság által, a második csoportba pedig a társadalom által fenntartott emberbaráti intézeteket sorozták. A segélyezéseket *zárt és nyílt segélyezési nemekre* is csoportosították aszerint, amint a szegényekről való gondoskodás zárt intézetekben (szegényházak, munkaházak, árvaházak, kórházak útján), vagy családi körben, otthon (készpénzsegélyezés, természetbeli adományok nyújtása útján) történt.

De a népjóléti gondozási terület kiszélesedésével a gondozási ágak és berendezések is természetesen szaporodtak. Kezdték foglalkozni az anya- és csecsemővédelemmel, az ifjúság fizikai és erkölcsi megmentésével, működési körükbe vonták a gyengeképességűek, a hibás (vak, süket, néma, nyomorék stb.) gyermekek gondozását. A felnőtteket már nemcsak pénzzel segítették,

¹ L. „A. fiatalokúak támogatására hivatott, jótékony-sági intézmények Magyarországon” c. munka előszavát.

hanem munkával, ruhával, élelemmel, lakással stb. A tudomány tehát a népjóléti gondoskodást, hogy az kellően áttekinthető legyen, már több-félekép csoportosította. Így keletkezett a *megelőző és segítő*, majd a ma is dívó hármas fölosztás, vagyis a gazdasági, egészségi és szellem-erkölcsi gondoskodásra való csoportosítás.

A *gazdasági gondoskodáshoz* mindazokat a gondozási ágakat és nemeket utalják, amelyek a gazdaságilag gyengébb lakosság anyagi jólétével, segélyezésével foglalkoznak s idetartozik a szorosabb értelemben vett szegény gyámolítás is.

Az *egészségi gondoskodás* az összes egészségügyi gyámolítási intézményekkel, mint az anti-alkoholizmus, a tüdőbetegség és a veneriás betegségek ellen való küzdelemmel, a szegény betegek gyógyításával stb. foglalkozik.

Végül a *szellem-erkölcsi gondoskodás* a gyermek- és ifjúságmentést, a népművelődést, a settlement-mozgalmakat stb. foglalja magában.

E tudományos fölosztástól azonban eltekintve, a népjóléti gondoskodás nagy anyagát a gyakorlat is megosztotta és pedig két főrésze: egyrészt a *gyermek és ifjúság*, másrészt a *felnőttek* gondozási csoportjára és minden csoportban azután több-kevesebb alcsoportot különböztet meg.

Ha már most tárgyalásainkban ezt a gyakorlati felosztást vesszük alapul, a népjóléti gondoskodás egyes ágait, illetően az emberbaráti intézményeket és berendezéseket, amelyek a gazdaságilag gyengébb lakosságot valamilyen alakban úgyszólván a bölcsőtől a sírig gondozzák és védik, a következőkben mutathatjuk be:

II.

A szociális gondoskodás legfontosabb része az *anya- és csecsemővédelem*, amely leginkább a más állapotú és szoptató anyák, valamint a csecsemők ápolására, helyes gondozására és a csecsemőhalandóság csökkentésére irányul. Erre a legkülönbözőbb gondozási nemek szolgálnak.

Az anya- és csecsemővédelem egészségügyi és szociális feladatainak egyik elsőrangú intézménye az *Országos Stefánia-Szövetség*, amelynek legfőbb célja a csecsemőhalandóság csökkentése és ennek folytán a nemzet lélekszámának növelése. A Szövetség a fővárosban központi irodát tart, ahol egyúttal a védőnőket is kiképzik. Itt van elhelyezve a „gróf Apponyi Albert Anyaotthon” a szülőházakból elbocsátott hajléktalan anyák és csecsemők elhelyezésére, továbbá a központi tejkonyha, laboratórium és múzeum. A szövetséghez tartozik ezenkívül Budapesten az amerikai Vöröskereszt Egyesület támogatásával létesített 16, az ország különböző helyein pedig 63 anya- és csecsemőintézet és 5 tejkonyha. A szövetség az 1923. évben 142 orvossal és 223 nő védő testvérrel dolgozott.

A székesfőváros tanácsa a folyó téli évadban a szegény szoptató anyák és csecsemők részére az Országos Stefánia Szövetség 16 védő intézetében *olcsó tejkiosztást* rendezett be. A tejutalványokat 3 hétről 3 hétre adják ki. Az anyák részére ezenkívül kerületenkint *Anyák iskolája* címen előadásokat is tartottak. Itt kell megemlékeznünk az *Ingyentej Egyesület* áldásos működéséről is.

A szegény terhes anyák, akiknek a gyermekágy tartamára megfelelő otthonuk nincsen, a

székesfőváros kórházaiban, a szülészeti klinikákon és a Weiss Alice gyermekágyas otthonban szülehetnek. A lakásukban szülő szegény anyák részére a *kerületi szülésznők* teljesen díjtalanul állanak rendelkezésre. Ezek működése fölött a kerületi orvosok gyakorolják a felügyeletet.

Az úgynevezett elhagyott gyermekekről az *állami gyermekvédelem* gondoskodik. Elhagyottnak azt a gyermeket tekintik, akiről az eltartására köteles hozzátartozók, vagy a társadalom, illetően valamely jótékony intézmény nem gondoskodik. A gyermekeknek az állami gyermekmenedékhelyre való beutalásáról a fővárosban a ker. elüljáróságok intézkednek. A szoptatási segélyre való beutalást is ezek a népjóléti hatóságok végzik. A gyermekvédelemnek ezen a mezején egyébként az állami gyermekmenedékhelyen kívül különösen az Országos Gyermekvédő Liga, továbbá a Budapesti Orsz. Gyermekmenedékhely és a Fehér kereszt Orsz. Lelencház Egyesület fejt ki áldásos működést.

A házasságon kívül született gyermekek védelme körül a fővárosi árvaszék gyermekvédelmi osztálya és az ugyanott működő hivatásos gyámság jár el, amelyek a tartásdíjakat a természetes apával sz. miben biztosítják s megtesznek mindent, hogy a gyermekek anyagi és erkölcsi érdekei megvédessenek. Az 1924. évben 3052 gyermek született házasságon kívül, akik közül ugyanebben az évben 539 halt meg. Egyezségiig 87 millió, per útján pedig 378 millió korona tartásdíjat biztosított az árvaszék a gyermekek részére.

Az az anya, aki csecsemőjét nem gondozhatja, hatósági szerződés mellett *szoptatásra, dajkaságba adhatja.* Ezek felett a csecsemők felett a hatóság egészségügyi és társadalmi fel-

ügyeletet gyakorol. Az egészségügyi felügyelet a csecsemő egészségi állapotára, az ápolóanya lakásának tisztaságára, szárazságára stb. míg a társadalmi felügyelet a gyermekek gondozására, ruháztatására és nevelésére terjed ki.

A *Szikraházban* jobb családból való leányanyák helyezkedhetnek el csecsemőikkel, ahonnan az anyák kijárhatnak a városba és folytathatják régi foglalkozásukat.

Ha az anya a *munkásbiztosító pénztár* közvetlen tagja, 8 hétig, ha biztosított tagnak a felesége, 6 hétig gyermekágyi segélyt kap, sőt a biztosított tag még további 12 hétig szoptatási segélyben is részesül.

A szegény anyákat az Országos Stefánia Szövetség és az V ker. Népháza szükség esetén csecsemokelengyével is ellátja. Ez utóbbi bevezette a *vándorkosár-intézményt* amely az anyáknak 6, esetleg 9 hónapon át csekély díj ellenében a szükséges kelengyét kölcsön adja. A visszaérkezett kelengye-darabokat megtisztítják, fertőtlenítik, kiegészítik és újból kiadják. Úgy értesülünk, hogy a vándorkosár intézményét a székesfőváros tanácsa nagyobb arányokban szándékozik kiterjeszteni s e berendezés vezetését az Országos Stefánia Szövetségre akarja ruházni. E célból Sándor-utcai foglalkoztatójában 1000 csecsemő részére készített kelengyét, amelyeket mérsékelt áron fog az arra szoruló szegény szülőknek használatra átengedni.

Igen'hathatós eszközei a csecsemővédelemnek a *bölcsődék*, ahová a munkába járó anyák csecsemőiket nappali gondozásra beadják. E tekintetben különösen meg kell említeni a Pesti Első Bölcsőde Egyesület nagytemplom-utcai, az V.

ker, Népház és a Nemzetközi Gyermekmentő Szövetség Mária-Valéria telepi bölcsődéjét.

Ezeken kívül természetesen egyéb segélyezési nemek is állanak rendelkezésre. Így a kerületi elüljáróságok különösen a terhesség előrehaladott stádiumában levő szegény anyákat nyers élelmicikkkel, készpénzzel is segélyezik. Úgy a kutatásban és felügyeletben, onint a segélyezésben nagy szolgálatot tesznek a *Vörös-kereszt Egyesületben* szövetkezett katolikus, protestáns és zsidó nőegyesületek kiküldöttei. Itt emlékezünk még meg *a munkások Gyermekbarát Egyesületéről* is, amely szintén foglalkozik a gyermekek gondozásával.

A gyermekvédelem azonban nem merül ki a csecsemők védelmével, hanem tovább megy és gondoskodik az óvó-, majd iskolaköteles, sőt az e koron túl levő gyermekekről is. Az ebben π korban levő gyermekek gondozása felöleli a szegény gyermekek étkeztetését, felruházását, napközi otthoni, és szünidei gondozását, E tekintetben különösen az *iskolanővérek* szociális munkája tesz hasznos szolgálatokat.

Az iskolás gyermekek étkeztetéséről ezidő szerint csak a népjóléti minisztérium, a helyi hatóságok és a társadalom, Budapesten a székesfőváros tanácsa gondoskodik. Az étkeztetés az iskolákban folyik és egy heti ebéd ára 6000 korona; a felvételnél a testileg gyenge gyermekek előnyben részesülnek. A *felruházás* körül, mióta a külföldi missziók támogatása megszűnt, a népjóléti minisztérium, továbbá az egyes jótékony egyesületek és asztaltársaságok buzgólkodnak. E tekintetben meg kell említeni a Takarékpénztárak és Bankok Egyesületét, amely a folyó télen is néhány ezer cipő és fehérnemű-készletet osztott szét. A gyermekek *napközi otthoni gon-*

dozása, amely szépen fejlődött, a nehéz viszonyok alatt annyira visszamaradt, úgyhogy ma már csak néhány napközi otthon van a fővárosban, ahová azok a szülők, akik nappal munkában vannak s gyermekeikről kellően nem gondoskodhatnak, helyezik el gyermekeiket. Ilyen a nemzetközi Gyermekmentő Szövetség által fenntartott Mária Valéria-telepi és a Lenke-úti telepi, továbbá a Gyermekvédő Liga által fenntartott Izabella-utcai, továbbá a *Schioppa nun-eius által* fenntartott lőportárdülei-Napközi Otthon, továbbá az V. kerületi Népházban levő Napközi Otthon, amely utóbbiban naponta körülbelül 100 gyermeket gondoznak.

A gyermekek *szünidei gondozásáról* és üdültetéséről úgyszólván szintén csak a társadalom gondoskodik, E téren különösen az Országos Gyermekvédő Ligát kell kiemelni, amely a sok ezer gyermeknek külföldön való üdültetésével szerzett kiváló érdemeket. Ezen kívül a Zsófia Orsz. Gyermekszanatórium, a Budapesti Szünidei Gyermektelep Egyesület, a Vöröskereszt-Egyesület és az Izraelita Szünidei Gyermektelepi Egyesület fejt ki nagyobb tevékenységet.

»Az *árva gyermekek* gyámhatósági dolgát a fővárosi árvaszék intézi, míg a vagyontalan árvák elhelyezésére úgy a hatóság, mint a társadalom által fenntartott árvaházak állanak rendelkezésre. A hatóság kezelésében a fővárosban a következő árvaházak vannak: a József Fiái-vaház, a Mayer Fiárvaház, a Bernfeld Mór Fiúotthon, a Községi Szeretetház és az Erzsébet Leányárvaház. A társadalmi árvaházak a következők: a Klotild Szeretetház, az Országos Kath. Nővédő-Egyesület árvaháza, az Országos Kisdédóvó Egyesület árvaháza, a Német Ev. Kef. Leányegyház Bethánia árvaháza, a Pro-

testáns Orsz. Árvaház, a Pesti Izr. Nőegyesület árvaháza, a Pesti Izr. Hitközség árvaháza és a Pesti Chevra Kadisa Izraelita Szent Egyesület szeretetháza.

A *hibás gyermekekről* is történik gondoskodás. E tekintetben az állam, a főváros és a társadalom egymást kiegészítően teszi meg a szükséges intézkedéseket, egyrészt, hogy e szerencsétlenek megmentessenek és hasznos tagjaivá legyenek a társadalomnak, másrészt, hogy szomorú sorsuk enyhíttessék. Úgy a gyöngelméjű és hülye gyermekeknek, mint a nyomorékoknak, vakoknak, siketnémáknak külön-külön intézeteik vannak, a gyenge tehetségű gyermekek és dadogók oktatásával külön-külön iskolák foglalkoznak. E tekintetben különösen a következők említhetők meg: az Állami Gyógypedagógiai Nevelőintézet, a Nyomorék Gyermekek Otthona, a Siketnémák Állami Intézete, a Vakok Orsz. Intézete, az Izr. Siketnémák Orsz. Egyesülete, a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület, a Wechslemani-féle Vakok Intézete stb.

A *beteg szegény gyermekek* szintén részesülnek védelemben, amennyiben vagy otthon, vagy gyermekkórházakban gyógyítják őket. Házi-ápolásban a gyógykezelést a kerületi orvosok, a Munkásbiztosító Pénztár orvosai és az Orsz. Gyermekegészségügyi Társaság rendelői végzik. A gyermekkórházak pedig a következők: Stefánia Gyermekkórház és a vele kapcsolatos egyetemi gyermekklinika, a Fehérkereszt gyermekkórház, a Bródy Adél gyermekkórház, a Szt. István, Új Szt. János és Margit-kórházak gyermekosztálya, az Országos Gyermekvédő Liga rendelőintézete és kórháza.

A népjóléti gondoskodás egyik további fontos ága a *fiatalok védelme*, amely tudva-

levően két főirányban ágazódik el aszerint, amint az egészséges, rendes fiatalságról, vagy a züllött, bűnöző vagy bűnözésnek induló egyénéről van szó. Ami az első csoporthoz tartozó fiatalságot illeti, utalunk különösen a serdülő fiatakorúakkal való *settlement-szerű foglalkozásra*, amely, amidőn társadalmi élıirtkezévs útján áthidalni igyekszik a fennforgó gazdasági ellentéteket, az ifjúságot különböző alakulatokba tömörítve nemes szórakozásokhoz, a természet szépségeinek megismeréséhez, múzeumok látogatásához, továbbképzéshez, fegyelemhez stb. szoktatja. Ilyen tömörülések az ifjúsági klubok, a fiú- és leánycserkészcsapatok, a levente-egyesületek, az ifjúsági vöröskeresztegyesületek. Hézagpótló intézmények az igazságügyi és vallás- és közoktatásügyi miniszterek védelme alatt az angol gyermekmentő alap anyagi támogatásával működő *gyermekfoglalkoztató műhelyek*, egy az V. ker. Népházban, egy a VII. ker. Telep-utcában, egy a VIII. ker. Kis-stáció-utcában, egy az Üllői-úton a Mária Valéria-telepen, egy a X. ker. gólgota-utcai Máv. gépgyárban, vagy Újpesten, egy a viola-utcai állami elemi iskolában és egy Kispesten, a Petőfi-utcában. Ezeknek az intézeteknek az a legfőbb célja, hogy az iskolaköteles korból kikerülő ifjúságot az utca bűnrecsábító hatásától elvonja, fegyelemben és munkaszeretetben megtartsa. A foglalkoztató műhelyekben különböző kézimunkát űznek, amelyek eladási ára részben fedezi a kiadásokat. A gyermekek munkájukkal megszerzik mindennapi kenyerüket és a végzett munka arányában készpénzt is. Némely gyermek a műhelyeket átmenetien látogatja, némelyek azonban ott tanulnak ki egyes foglalkozási ágat. A műhelyeket otthonuknak tekintik s

még felnőtt korukban is szívesen visszavágy-
nak oda.

Egyik-másik egyesület a *tanoncképzéssel* is foglalkozik. Egyesek, mint az Országos Magyar Izraelita Kézműegyesület, a szülői gondozást nélkülöző tanoncok részére otthont tartanak fenn, mások tanáccsal szolgálnak hivatásralépés előtt, mások ismét fiatal leányokat segítenek pályára. Nem hagyhatók említés nélkül az állami felsőbb ipariskolák különböző tanfolyamai sem, amelyek az ifjúságot az egyes ipari szakpályára készítik elő.

Az *erkölcsi romlás veszélyének kitett, vagy süllyedésnek indult fiataikorúak megmentése érdekében* a fiataikorúak felügyelő hatóságai járnak el, amelyek a büntetőtörvények és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. t.-c. 31. §-a és ennek végrehajtása ügyében 1909. évi 27.400. I. M. sz. rendelet értelmében felügyelnek a javító nevelés és a fogházbüntetés szabályainak megtartására, véleményt nyilvánítanak fiataikorúak kísérleti kihelyezésének kérdésében, közreműködnek ezek felügyeletében és egyebek között előmozdítják a patronázs-ügyet, vagyis odahatnak, hogy e téren a hatóság és társadalom céltudatosan együttműködjen. A felügyelő hatóságok tanácsokban működnek s tagjaik a hivatalos közegeken kívül az igazságügyminiszter által kinevezett férfiak és nők. Velők karöltve a patronázs-egyesületek működnek, amelyek közül különösen a katolikus, a protestáns és zsidó patronázs-egyesület, a Szociális Misszió-Társulatot, valamint a „Jópásztor” házat, továbbá fiúk részére az állami patronázshotont. leányok részére pedig a Lord Vaerdale nevén elnevezett otthont, valamint új különböző javító intézeteket kell megemlítenünk,

III.

Áttérve a *felntettekről való népjóléti gondoskodásra*, ezt legcélszerűbb, ha három főcsoportban tárgyaljuk.

Az első csoportban a beteg felntettekről gondoskodó intézményekkel kell foglalkoznunk s itt első sorban a *munkásbiztosításról* szóló 1907. évi XIX. t.-cikkre utalunk, amely szerint úgy az iparban, mint a kereskedelemben alkalmazottak betegség esetére biztosítás alá esnek és e kötelezettséget később a háztartási alkalmazottakra is kiterjesztették. A biztosítás joghatálya a foglalkozásbalépés tényéhez van kötve és nemcsak a biztosítottra, hanem bizonyos vonatkozásokban a családtagokra is kiterjed. Balesetek esetén szintén ez a törvény intézkedik.

A munkástömegek nagy része ezenkívül a *Magyar Munkások Rokkant és Nyugdíj Egyesülete* körül csoportosul, amely egyes tagjait rokkantság és munkaképtelenség esetén az önszegély alapján biztosítja.

Azokról a beteg szegényekről, akik nem esnek a munkásbiztosításról szóló törvény rendelkezései alá, a népjóléti hatóságok gondoskodnak. Ezeknek a betegeknek, anélkül, hogy illetőségüket igazolnák, joguk van ingyenes *gyógykezelésre*, továbbá ingyenes *gyógyszerekre és gyógyászati segédeszközökre*. Mindezt nyílt vagy zárt rendszerben kapják, vagyis házi kezelésben, otthon, illetően intézetekben: közkórházakban, A szegény betegek gyógykezelését a kerületi orvosok végzik, ugyancsak ők rendelnek részükre az országos betegápolási alap terhére ingyen gyógyszert, mankót, sérvkötőt, szemüveget vagy más gyógyászati segédeszközt; mind-

ezekhez azonban az illetékes kerületi elüljáróság által kiállított helyhatósági szegénységi bizonyítvány szükséges. Ha valamely szegény járólag nem kezelhető, a kerületi orvos kórházba utalja. E célt szolgálják a székesfőváros kórházai és az egyetemi klinikák. De szegény betegeket a Poliklinika és a Charité helyiségeiben is gyógyítanak és más egyesületi és alapítványi kórházak is befogadnak, mint a Vörös-kereszt Erzsébet-kórháza, a Szent Erzsébet apácarend női kórháza, az Irgalmasrendi kórház, a Lorántffy Zsuzsanna-kórház, a Pesti Izr. Hitközség kórháza, a Bethesda-kórház, a Ferenc József kereskedelmi kórház, az Aut. Orth. Izraelita Hitközség Bíró Dániel-kórháza, a pestújhelyi munkáskórház stb. ;

A beszállítást szükség esetén a *Mentőegyesület* végzi. dgyanez az egyesület látja el tudvalevően *balesetek esetén* a mentőszolgálatot isi Az elmebetegek elhelyezésére a székesfővárosi Szt. János-kórház megfigyelő osztálya, továbbá a lipótmezei és angyalföldi ideg- és elmebeteg-kórházak szolgálnak.

Szólnunk kell még az úgynevezett *népbetegségek*, mint a tüdőbetegségek, venerias betegségek és alkoholizmus ellen való küzdelemről. Ezekkel részben hatósági, részben pedig társadalmi szervek foglalkoznak és itt különösen ki kell emelnünk a *Népegészségügyi Múzeum* értékes munkásságát, amely tárlataival és előadásaival elsősorban küzd a népbetegségek terjedése ellen. Ennek érdekében alakult meg a *Népegészségi és Munkásvédelmi Szövetség* is, amelynek feladata a munkával járó balesetek és ártalmak elhárítása, a népegészségügyi ismereteknek a nép széles rétegeiben való terjesztése, a munkásvédelmi intézkedések

propagálása. A tüdővész ellen pedig a *Tüdővész Leküzdésére Alakult Országos Bizottság* fejt ki nagyobb tevékenységet. A támogatásra szoruló járó *tüdőbetegeket* a székesfővárosi tüdőgondozó intézetekben és a Ferenc József tüdőgondozóintézetben gyógyítják, a szegénysorsú tüdőbetegek intézeti ápolása pedig a főváros kórházainak belgyógyászati osztályain, szanatóriumi ápolása pedig az Erzsébet királyné budakeszi szanatóriumában, a József főherceg-szanatóriumban és a debreceni szanatóriumban történik. A *venereás (nemi) betegeknek* ingyen ugyancsak a klinikákon és a kórházakban rendelnek. Itt emlékezem meg a Teleia nemi betegségek leküzdésére alakult egyesületről, továbbá a leánykereskedés ellen küzdő egyesületről, amely utóbbi az egyedül utazó nők védelmére és a leánykereskedelem leküzdésére alakult és e célból a pályaudvarokon is megfelelő felügyeletről gondoskodik. Az *alkohol* és ennek hatásai ellen az Alkoholelleses Egyesület, továbbá a Budapesti Általános Közjótékonsági Egyesület fejt ki nagyobb tevékenységet.

A teljesen szegény és eltemetésre kötelezhető rokonok hátrahagyása nélkül meghaltakat a kerületi elüljáróságok közköltsegen ingyen temetik el. Aki az *ingyen eltemetés* segélyét nem akarja igénybevenni, azt a hatóság kivételesen oly nagyságú készpénzsegélyben részesíti, mint amennyibe az ingyentemetés a székesfővárosnak került volna.

Az *egészséges felnőttekről való gondoskodás* anyagát ismét több csoportosításban kell tárgyalnunk. Először azokról kell beszélni, akiket hiányos ismereteik kiegészítésével *nemesebb életstandardra* akarunk szoktatni. Ide való eszközök: a népművelés egész mezeje, a szórakoz-

tató és ismeretterjesztő előadások, a népkönyvtárak, olvasótermiek, múzeumok és képtárak látogatása, kirándulások, a polgári iskolai vizsgákra előkészítő tanfolyamok, a különböző nyelvkurzusok, az analfabéták oktatása stb. E tekintetben különösen összefoglaló működést fejt ki a székesfővárosban az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, amely működési körébej 1 tartja az iskolánkívüli népművelés összes ágait és tervszerű fejlesztését. Itt említjük meg az V. ker. Népház népművelő működését, ahol nemcsak az ifjúsággal, hanem a felnőttekkel is szettlemen tszerűen foglalkoznak, részükre vásár- és ünnepnapokon színelőadásokat és filharmonikus hangversenyeket rendeznek, hétköznapokon pedig ismeretterjesztő előadásokat, nyelvkurzusokat, analfabéta és egyéb tanfolyamokat tartanak. Az érdeklődőkkel múzeumokat és képtárakat látogatnak, kirándulnak stb. Végül itt kell megemlékeznünk a hasonló működést követő *Erzsébet Népakadémiáról* is, továbbá a *Szabad Lyceum*, valamint a *Magyar Vöröskereszt népdélutáni* előadásairól.

A kerületi népjóléti irodákban a vagyonkig gyengébb népesség ügyesbajos dolgaiban *útbaigazítást és tanácsokat* kap, amely különösen népjóléti, közigazgatási, hagyatéki, gyámsági, ipari, munkásügyi, anyakönyvi, katonai, adó és egyéb ügyekre terjed ki. Jogi ügyekben a székesfőváros tiszti ügyészségéhez kell fordulni, ahol az arra szorulókat abban is támogatják, hogy peres ügyeikben pártfogó ügyvédhez jussanak.

A munkanélkülieket munkához az állami *munkásköz vetítő intézet* segíti, amelynek a vidéken is megfelelő szervei vannak. De vannak társadalmi egyesületek is, amelyek *foglalkoztató*

műhelyeket tartanak fenn, mint a Budapesti Általános Közjótékonyági Egyesület, vagy *munkaértékesítéssel foglalkoznak*, mint a női munkát értékesítő Klotild-Egyesület, de munkaközvetítéssel is több egyesület foglalkozik, mint az Országos Katolikus Nővédő Egyesület, a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesülete, a Feministák Egyesülete, a Márta-Egyesület stb. Legújabban a főváros tanácsa is állított fel egy foglalkoztató műhelyt a Sándor-u. 4. sz. alatt, stb.

Ha valaki valamely munkához nem ért. ennek megtanulására szolgálnak az egyes kerületekben levő *esti szaktanfolyamok*, mint az V. ker. Népház varrási és szabászati tanfolyama.

A népjóléti gondoskodás egyik legnehezebb részével, *aJakaskérdéssel*, a népjóléti és munkaügyi minisztérium foglalkozik. Ez épít, amennyire az állam pénzügyi viszonyai engedik, az arra szorulóknak olcsó lakásokat, szükséglakásokat stb. E célt szolgálják továbbá a székesfőváros kislakásai, a VI. ker. Népszálló, az V. ker. Népház olcsó éjjeli szállója, a hajléktalanok menedékhelyei és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület által a szemfedő emberiség részére alapított menedékhelye.

A *szorosabb értelemben vett szegényekről* háromféle módon gondoskodnak: természeti adományokkal, pénzsegélyezéssel s valamely intézetbe való elhelyezéssel.

A *természetbeliekkel való segélyezés* ismét többféle. Leggyakoribb az étkeztetéssel való segélyezés. A szegényebb néposztály egészséges táplálkozásáról való gondoskodás ugyanis elsőrendű szociális feladat. Úgy a hatóságok, mint a társadalom tehát oda törekszenek, hogy külö-

nösen azok, akik munkahelyüktől távollaknak, vagy akiknek háztartásában betegség, haláleset, stb. folytán zavarok állottak elő, olcsó, meleg, tápláló eledelhez jussanak. Erre szolgálnak a leginkább a társadalom által fölállított *nyilvános étkezők, népkonyhák* stb. Ezekben a fizetőközönség önköltségi áron, a közsegélyre szorultak pedig ingyen kapnak ebédet, esetleg reggelit és vacsorát is. Legtöbb népkonyhát csak a téli időszakban tartanak nyitva. De van olyan népkonyha is, amelyekben az év minden részében lehet étkezni. Ilyen az I. ker. Általános Közjótékonyági Egyesület Attila-utcai népkonyhája, a II. ker. Szegényház-utcai népkonyha, az V. ker. népházi étkező, a Pesti Izr. Nőegyesület népkonyhája stb.

A szegényebb középosztály részére különösen a népjóléti minisztérium tart fenn Budapesten úgynevezett *polgári étkezőket*. Itt említjük meg egyúttal az Általános Közjótékonyági Egyesület által fenntartott alkoholmentes étkezőt is.

Vannak esetek, amikor a hatóság és a társadalom jobbnak tartja, hogy elkészített ételek helyett az arra szorulóknak segélykép nyers *élelmiszereket* kapjanak. Ez leginkább szemérmesebb, jobb időket látott úgynevezett háziszegényeknél fordulhat elő, nehogy rendes háztartásukat kénytelenek legyenek felosztatni. Ezek azután a népjóléti hatóságoktól, esetleg valamely társadalmi alakulattól időnkint húst, szárazfőzeléket, lisztet, zsírt, kenyeret, cukrot, tejet stb. kapnak. Ilyen cikkeket az elmúlt télen a népjóléti minisztérium akciója is adott. De kenyeret pl. az *Ingyenkenyér Egyesület* már éveken át oszt az arra szorult szegények között.

A természetbeliekkel való segélyezéshez tartozik az arra szorulóknak *felruházása*. Ez részint új,

részint viseltes ruhák adományozásával történhetik, amely körül leginkább egyes társadalmi alakulatok (egyesületek, körök, asztaltársaságok) buzgólkodnak. De az elmúlt télen, valamint a folyó évadban is a népjóléti miniszter is rendezett a ker. segítőbizottságok útján ily felruházás! akciót.

A szigorú téli évszakokban szokásos a szegényebb népességet *tüzelőanyaggal* segíteni és részükre *melegedőszobákat* felállítani,

A közsegélyre szorultat leginkább *készpénzsegéllyel* támogatják és ezt különösen ott alkalmazzák, ahol az illető gazdasági talpraállítása még remélhető s nem kell attól tartani, hogy a közsegélyre szorult egyén a kapott pénzt alkolóra, vagy egyéb káros dologra költi. Ez a segély alkalmas legtöbb esetben arra, hogy a közsegélyre szorult gazdasági önállóságát megtartsa s továbbra is hasznos tagja maradjon a társadalomnak,

A készpénzsegély kétféle: esetről-esetre szóló, úgynevezett rögtöni és állandó, mely rendszerint havonként visszatérő. Pénzsegélyezéssel úgy a népjóléti hatóságok, mint az egyes jótékony egyesületek foglalkoznak és e tekintetben különösen az egyes *nőegyesületek* támogatják az erre szorultakat, amelyek ismét a *Nőegyesületek Országos Szövetségében* csoportosulnak.

Ha a 'közsegélyreszorult pénzsegéllyel nem tarthajta fenn magát vagy nyílt segélyezésre az említettem okoknál fogva nem alkalmas, *zárt intézetbe* kell elhelyezni. Ily intézetekbe különösen a nem közveszélyes elmebetegek, ártalmatlan hülyék, nyomorékok s olyanok valók, akik testi fogyatkozás miatt állandó gondviselést igényelnek. E célra különleges intézetek épültek, de itt vannak az egyes otthonok, a sze-

gényházak, menedékhelyek stb. is. Szegényházakat a hatóságok, különleges intézeteket inkább a társadalmi tart fenn. A főváros intézetei: a budai Szeretet-otthon, az Erzsébet szegényház, és a kamaraerdei szegényház, míg a társadalmi intézetek közül megemlíthető a Budapesti Kereskedők Menháza, a Mária Dorothea tanítónők-otthona, a budai Erzsébet apácák aggápoldája, az Irgalomháza Ó-Budán és a Chevra Kadisa aggápoldája.

IV.

Végül szólunk kell még a *rokkantokról, hadiözvegyekről és hadiárványokról!* Sajnos, polgártársaink egész tömegéről van szó, akiket a világháború részint elpusztított, részint csonkává, sérültté, vagy munkaképtelenné tett. A róluk, illetően hátramaradottjaikról való gondoskodás tehát elsőrangú állami és társadalmi kötelesség és mind a kettő igyekszik is érdekükben minden lehető megtenni. Ez a gondoskodás a háború kitörése óta szakadatlanul tart és ma különféle kép jelentkezik. Forrásunk a hadirokkantak számát 74.644 egyénre, a hadiözvegyek számát 77.411 egyénre és a hadiárványok számát 116.826 egyénre teszi.

Törvényes rendelkezéseink a gondozásra szorultakat két főcsoportra osztják: a hivatásos, továbbá a nem hivatásos (nem tényleges) tisztii és legénységi állományba tartozó hadirokkantakra és ezek hátramaradottjaira. Míg az előbbiek ügyei a honvédelmi, addig az utóbbiaké a népjóléti és munkaügyi minisztériumhoz tartoznak. Némely vonatkozásban azonban az érde-

keltek e két minisztérium intézményeit közösen is használják.

A nem hivatásos állományból származó hadigondozottak ellátásáról ezidőszerint az 1922. évi 2700 M. E. sz. rendelet intézkedik, amelyet az 1922. évi XVII. t.-e. hagyott jóvá. Ez a rendelet úgy a hadirokkantokról és hadiözvegyekről, mint pedig a hadiárványokról külön-külön intézkedik s bár egyes részei később módosítottak, rendelkezései lényegükben még ma is fennállanak, A módosítások (820/1924. M. E. és 1900/1924. M. E, rendeletek 1923. évi XXXII. t.-c.) leginkább egyes megszorítások elejtésére és a járadékok felemelésére vonatkoznak.

A *hadirokkantak* évi járadékot kapnak a szerint, amint keresetkéességük 25, 50, 75 vagy 100%-kal csökkent és aszerint, amint a polgári életben szakképzettséget igénylő foglalkozást űztek, önálló mezőgazdák, iparosok, vagy kereskedők voltak, esetleg altiszti rendfokozatot értek el, vagy katonai szolgálatban rangosztályba sorozott havidíjasok, havidíjas jelöltek, vagy önkéntesek voltak. A járadék évi 72.000 kor. és 2,880.000 kor. között váltakozik. Ehhez azonban még egyes esetekben pótlékok is járnak.

A hadirokkantakat egyébként az 1360/1923. M. E. sz. és az 55.900/1923. NMM. sz. rendeletek alapján *mesterséges testrészpótlókkal és gyógyászati segédeszközökkel* is ellátják. Az erre való igényt a m. kir. művégtaggyár igazgatósága állapítja meg. így kapnak egyesek munkalábat, mások kozmetikus műlábát, ismét mások műkard orthopaed fasarut, műszemet, műfogakat, szemüvegeket, tolókocsit stb. Sőt a hivatkozott rendelet ezeknek időnkint való pótlásáról, javításáról is gondoskodik. A javítást ugyancsak a művégtaggyár, vagy a székesfehérvári m. kir.

hadiárvaintézet végzi, esetleg az egyes törvényhatóságok közvetítik.

Azokat a rokkantakat, akiknek a katonai szolgálat következtében beállott, vagy azzal összefüggésben álló betegség, vagy sérülés miatt *gyógykezelésre, vagy műtétre* van szükségük, az állani az Országos Betegápolási Alap terhére gyógyíttatja. E célra a hatósági orvosok és az összes közkórházak és egyetemi klinikák igénybe vehetők. A sebészeti plasztikai műtétekre a fővárosi németvölgyi-úti kórház külön pavillonja szolgál. Ez a kórház egyébként a tüdőbetegket is befogadja. Modern berendezésű és férőhelyeinek száma 300.

Ha valamely rokkant előbbi foglalkozásával magát többé fönn nem tarthatja, kívánságára lehetően oly életpályára képezik ki, amelyen alaposan remélhető, hogy szellemi, vagy testi fogyatkozása ellenére teljesebb munkaerővé fejlődhetik és életfenntartásáról maga gondoskodhatik. Ily kiképzés végett *rokkantiskolába utalható*, vagy számára ösztöndíj engedélyezhető. Mindegyik egy-egy év tartamára szól, de méltánylást érdemlő esetekben meghosszabbítható. A rokkantak kiképzésük alatt intézeti ellátásban részesülnek és évjáradékuk erre az időre szünetel. Valamelyes pénzbeli segílyt azonban ekkor is kapnak.

Ha a rokkant megélhetése rokkantságának mérve, vagy aggkora következtében másként nem biztosítható, rokkantházban helyezhető el. Ily rokkantház Budapesten a IX. ker. Timót-u. sz. a. levő „*M. Mr. Hadirokkant-Otthon*”. Az otthon kellemes, családias tűzhely és több osztályból áll; egyik a rokkant vakok részére. Van könyvtára, társalgója, zeneterme, foglalkoztatója és fürdője. A házirend szerint a foglalkozás

mindenkire nézve, akinek törődöttsége a munkát megengedi, kötelező. Férőhelyeinek száma 300. Az otthonban való elhelyezés magában foglalja a rokkantnak összes elsőrendű szükségleteiről való gondoskodást, ezenfelül a járadék $\frac{1}{5}$ -ének megfelelő készpénzsegélyt is kap. Hozzá tartozóinak pedig állandó jellegű segélyt folyósítanak.

Az elhunyt hadirokkant után megfelelő *temetési segély* is jár, amely elsősorban az özvegyet illeti. Ha azonban a rokkantat más temette el, a segély azé, aki a rokkantat ápolta és eltemette.

Az állami gondoskodás kiterjed a *hadiözvegyekre is*. Ezek évjáradéka 144.000 koronától 288.000 koronáig terjed aszerint, amint a férj önálló mezőgazda, iparos, kereskedő, havidíjas, vagy önkéntesi kedvezményes volt. A hadiszolgálat alatt önhibáján kívül eltűnt egyén feleségét az özvegygel egyenlő elbánásban részesítik. A házasság jogerős felbontása esetén a volt feleséget szintén megilleti az özvegyi járadék, ha a házasságot nem az ő hibájából bontották föl és újból férjhez nem ment. Ha a volt férj elhunytakor igényjogosult özvegy is maradt utána, az özvegyi járadék az özvegyet és az elvált feleséget egyenlő arányban illeti meg.

A *hadiözvegyekről* való gondoskodás két csoportra oszlik, aszerint, amint csak atyátlan, vagy teljesen árváról van szó.

Az *atyátlan árvák* Titán az özvegyek a gyermekek 16. életévük betöltéséig nevelési pótlékot kapnak. Ezt a határidőt azonban a népjóléti miniszter kivételes esetekben a 24. életév betöltéséig meghosszabbíthatja. A nevelési pótlék legkisebb összege minden gyermek után évi 18.000 korona, amely 36.000 koronára emelkedhetik.

Hősihalottnak, vagy hadirokkantnak *teljesen árva* gyermekét évjáradék illeti, amely a gyer-

meknek 16. életévének betöltéséig jár, méltányos esetekben azonban ezt a határidőt a népjóléti miniszter a 24. életév betöltéséig meghosszabbíthatja. Az év járadék évi 315.200 korona, illetően 216.000 korona. Az árvák neveléséről hozzátartozóik gondoskodnak, vagy internátusokban helyezik el őket.

Hasonló elbánásban részesülnek a törvényesített, örökbefogadott, és házasságon kívül született gyermekek is.

A hadiárvák különösen meleg gondozásra találhatnak úgy az államnál, mint a társadalomban, amelyek minden rendelkezésre álló erővel oda lehetnek, hogy az árvák részére a haza szolgálatában elesett vagy meghalt apát, amennyire lehet, pótolják.

A hadiárvák ipari kiképzése részint a váci bőripari szakiskolában, részint pedig a székesfehérvári hadiárvaintézetben történik. Az előbbi a cipész, szíjgyártó és bőrdíszműipar, az utóbbi pedig az asztalos, esztergályos és fafaragó, bogárnár, műszerész, kötszerész, lakatos, kovács, borbély, szabó, cipész, csizmadia, szíjgyártó, telefonos villanyszerelő, szövő, fényező, címfestő és kárpitos mesterségek megtanulására nyújt alkalmat.

A Hadirokkant-otthon a kefe- és seprőkötő iparban tanít ki 10 fiút. Az ikervári Hadiárvaintézet, amely 140 gyermeket fogadhat be, kertészegédeket és kertmunkásokat képez ki. Az állami ménesintézetek lovászokat képeznek.

A leányhadiárvákat a gici (Veszprém vármegye) Háztartási Árvaintézetben, továbbá a tokaji Hadiárvaintézetben, valamint a Szociális Missió Társulat pomázi és szikszói intézeteiben, ív székesfehérvári Kertgazdasági Szabadiskolában, a budaörsi Nagypénteki Református Erzsébet-Otthonban stb. helyezik el.

A magasabb életpályára alkalmas fiúárvák Vácott, a Szilágyi Dezső fiúhadiárva interná-Erzsébet-árvaházban kapnak elhelyezést. Az iskoláztatás mindkét helyen a városban történik.

A katonai szolgálat alatt, vagy ezzel kapcsolatban meghaltak, vagy eltűntek *felmenőágbeli rokonai és szülőtlen testvérei* is kaphatnak az állaimtól segílyt, ha létfenntartásukról az elhunyt gondoskodott és a segítség elmaradása létfenntartásukat veszélyeztetné. Ez a segíly személyenkint évi 28.000 koronától 108.000 koronáig terjedhet, amelyhez még egyéb pótlékok is járnak.

Ezeket a rendelkezéseket egy egész sereg olyan rendelkezés egészíti ki, amelyek úgy a hadirokkantak, mint a hadiözvegyek és árvák jólétének javítását célozzák.

A népjóléti minisztériumban azzal foglalkoznak, hogy az engedélyezett segílyeket a változott viszonyokhoz mérten fölemeljék.

Az 55-700/1923. N. M. M. sz. rendelet a hadirokkant, hadisérült, hadiözvegy, hadiárva és hasonló megjelölések használatát szabályozza.

A 4670/1923. M. E. rendelet az árváknak ösztöndíjban való részesítése lehetőségeit terjesztette ki.

Az 1920. évi XXXVI t.-e. 2. §-ban akként intézkedik, hogy a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák elsősorban juthassanak a földbirtok helyesebb megosztása folytán földhöz.

Az 1922. évi XII. törvény felhatalmazza a kereskedelemügy minisztert, hogy az ipari szakképzetség megszerzése és gyakorlása körül a hadirokkantak részére kivételes kedvezményeket tegyen.

A 8454/1920. M- E. rendelet a mozgófénykép üzemeknél, a 70.807/1920. P. M. sz. rendelet pedig

a dohányeladási engedélyek adományozásánál biztosít előnyöket a hadirokkantaknak stb.

A hadigondozottak gazdasági helyzetének javítására és érdekeik képviselésére egyébként megalakult a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Nemzeti Szövetsége (Hadröa), amelynek az egész ország területére kiterjedő csoportjai és fiókjai vannak.

V.

E vázlatosan és — sajnos — csak hézagosan előadottakból látható, hogy a népjóléti berendezések, emberbaráti intézmények egész tömege áll úgy a gazdaságilag gyengébbek, mint a népjóléti gondoskodás gyakorlására hivatott hatóságok és emberbarátok rendelkezésére!

Kívánatos volna, ha az illetékes tényezők ezekről, amint már említettük, időszakonként visszatérő, rendszeres összefoglaló munkát adnának ki, amelyek egyúttal az egyes intézmények teljesítőképességét is kitüntetnék. E munkák alapján a közsegélyre szorultak könnyebben megtalálnák a nekik legalkalmasabb segítő-intézményt, míg a hatóságok és emberbarátok ekként egymás működéséről tájékozódhatván, segítségük is hathatósabb lehetne.

Valamennyi emberbaráti intézményt egyébként a legtisztább emberszeretet és az a nemes hazafias eszme tölt el, hogy közreműködjék a gyengébbek támogatásában és így közvetve hazánk: Magyarország újjáépítésében!